Odešel velký milovník rostlin a hvězd Vojtěch Žíla (10. 6. 1942 – 2. 7. 2022)

Včelná pod Boubínem, 22. 5. 2021

Krátce po svých osmdesátých narozeninách zemřel 2. července 2022 zasloužilý člen České botanické společnosti, výrazný a oblíbený středoškolský učitel, vynikající botanik, skvělý znalec ostružiníků a pampelišek a nadšený cestovatel a ochranář Vojtěch Žíla. Medailon k sedmdesátinám shrnující jeho pestré aktivity a loveckou vášeň při poznávání nových druhů vyšel před deseti lety (Štech 2012). Proto jen krátce připomeňme základní informace. Vojta byl rodák ze šumavské osady Ptákova Lhota u Vacova (nazýval ji ovšem zásadně „Ptačí Lhůta“), kterou bytostně miloval a kam až do své smrti pravidelně jezdil ze strakonického bytu do svého rodného domu (tzv. „na chalupu“). V roce 1960 absolvoval Pedagogickou školu v Českých Budějovicích a poté učil matematiku a fyziku na několika pošumavských školách. V roce 1969 dokončil obor učitelství pro školy II. cyklu na MFF UK a následující rok definitivně zakotvil na gymnáziu ve Strakonicích, jehož se stal ikonou a nestorem, o kterém se budou vypravovat legendy. Láska ke hvězdám ho dovedla až k doktorátu z astrofyziky v roce 1980. Nadšení pro rostliny ho již v roce 1960 přivedlo do řad tehdejší Československé botanické společnosti a pozvolna jej zcela pohltilo, takže se Vojta stal uznávaným botanikem, v druhé polovině svého „botanického života“ zejména specialistou na kritické rody *Rubus* a *Taraxacum*.

Od svých sedmdesátin rozhodně nezahálel. Pedagogickou dráhu ukončil až v roce 2020 při příležitosti stého výročí strakonického gymnázia po neuvěřitelných 50 letech činnosti na tomto ústavu (polovině doby jeho existence) a 60 letech výuky matematiky a fyziky celkem. Vojta byl mimořádně společenský člověk, a tak jen proticovidová opatření zabránila završit jeho činnost na gymnáziu předtančením na slavnostním plese u příležitosti stého výročí. Gymnáziu byl věrný do posledního okamžiku. Téměř každodenně docházel ošetřovat herbář i arboretum, které při gymnáziu vybudoval. Jeho snem bylo oslavit s kolegy osmdesáté narozeniny na gymnáziu. Naštěstí se tohoto snu dožil, i když už byl v té době skutečně vážně nemocný. Krátce před tím oslavil na gymnáziu své výročí i s kolegy z Jihočeské pobočky České botanické společnosti, jíž byl vždy platným členem a v letech 1989–2000 předsedou.

V uplynulých deseti letech se také naplno věnoval milovaným rostlinám, zejména pampeliškám a ostružiníkům. Sám, ale ještě častěji se svým největším botanickým přítelem z posledních let Bohumilem Trávníčkem, každoročně jezdil do terénu zkoumat a sbírat tyto rostliny, zejména do zemí střední, severní a jihovýchodní Evropy. Vojta byl velmi nenáročný na osobní pohodlí a nebyl pro něj problém vyjet autem za rostlinami takřka kamkoliv a kdykoliv, ať už to bylo na mezinárodní setkání taraxakologů (tzv. „*Taraxacum* workshop“) do okolí Helsinek v roce 2005, za předním evropským taraxakologem Hansem Oellgaardem do Dánska (květen 2019) či každoročně na německými kolegy organizované „batologické koncily“, které se postupně staly doslova mezinárodními, jelikož sem jezdí specialisté na taxonomii rodu *Rubus* z mnoha dalších evropských zemí. Někdy to byl dokonce právě pouze Vojta Žíla, který na těchto významných terénních setkáních reprezentoval českou batologii a botaniku a dovezl do našich herbářů

Frymburk, 10. 5. 2020

cenný srovnávací materiál. V terénu byl Vojta i po sedmdesátce neúnavný a spolehlivý parťák, stále překypující činorodostí, stejně jako nakažlivým optimismem, a z nálezů rostlin se uměl upřímně radovat jako málokdo jiný. Díky své cestovatelské vášni podnikl také výpravu na Aljašku a ještě poměrně nedávno projel celou Transsibiřskou magistrálu až do Vladivostoku. O svých zážitcích z těchto cest moc hezky vyprávěl na četných přednáškách. Lze velmi litovat toho, že se již bohužel neuskuteční jeho plánovaná cesta na Nový Zéland a že se již nevypraví do své milované Skandinávie za severní polární kruh, kde byl několikrát, naposled v létě 2012.

Vojta byl neuvěřitelně pilný sběratel rostlin a jeho sběry jsou vyhlášené výbornou kvalitou preparace i bohatostí položek a množstvím duplikátů. Za svůj život vybudoval herbář, se kterým se může srovnávat jen málokterá soukromá sbírka. Jeho vědecká cena je ohromná, protože obsahuje mnohé sběry kritických rodů *Rubus* a *Taraxacum,* včetně typového materiálu a řady položek citovaných ve vědeckých publikacích. Největší množství jeho položek je nyní uloženo v herbáři lineckého muzea v Rakousku, který podle tamější databáze obsahuje 53 000 jeho položek. Asi 10 000 sběrů je uloženo v herbáři Národního muzea v Horních Počernicích a zhruba 5500 položek je v herbáři Jihočeského muzea v Českých Budějovicích.

Díky spolupráci se špičkovými odborníky na studované kritické skupiny se stal i v poslední dekádě svého života spoluautorem několika vědeckých článků a popisů nových druhů zejména ostružiníků. Celkově je autorem nebo spoluautorem popisu 9 druhů ostružiníků a 1 druhu pampelišky, má však podíl také na objevu několika dalších druhů rodu *Taraxacum*, především z jižních a západních Čech, které na svůj formální vědecký popis ještě čekají. Vedle toho byl Vojta platným členem autorského kolektivu, který zpracoval Červenou knihu květeny jižní části Čech. Zcela pochopitelně se také zapojil do projektu květeny rodné Šumavy, kde se v posledních letech spolu s Bohumilem Trávníčkem soustředil na výzkum

šumavských pampelišek. Až zákeřná nemoc a s ní postupující únava poněkud zbrzdila jeho aktivity v letošním roce.

Do poslední chvíle byl Vojta také aktivní v ochraně přírody a s Radimem Pauličem zajišťoval péči o poslední jihočeskou lokalitu hořce jarního u Rovné nedaleko Strakonic. Již v loňském roce však hořec nevykvetl a snad dokonce zmizel a s ním odešel i Vojta. Budeme zase chudší o úžasného velkorysého člověka s širokým rozhledem, znalostmi a košatými aktivitami, středoškolského pedagoga velkého stylu, který dal první impuls mnoha mladým lidem k jejich rozletu. On i jeho trefné poznámky a skvělý smysl pro humor nám všem budou velmi chybět.

Milan Štech & Bohumil Trávníček

Literatura

Štech M. (2012): Lovec rostlin Vojtěch Žíla sedmdesátníkem. – Zprávy Čes. Bot. Společ. 47: 395–397.

Publikace od roku 2012 nebo neuvedené v bibliografii v roce 2012

Havlíček P., Holub J., Trávníček B., Zázvorka J., Žíla V., Bílek I., Čížek K., Dančák M., Hadinec J., Hrbáč P., Lepší M., Lepší P., Marek M., Pečinka A. & Vašut R. J. (2010): [New records of *Rubus* from the Czech Republic]. – In: Kurtto A., Weber H. E., Lampinen R. & Sennikov A. N. [eds], Atlas Florae Europaeae, Distribution of Vascular Plants in Europe, 15. *Rosaceae* (*Rubus*), The Committee for Mapping the Flora of Europe & Societas Biologica Fennica Vanamo, Helsinki, 362 p.

Király G., Kurtto A., Maurer W., Trávníček B., Weber H. E. & Žíla V. (2010): New records of Rubus from Hungary. – In: Kurtto A., Weber H. E., Lampinen R. & Sennikov A. N. [eds], Atlas Florae Europaeae. Distribution of vascular plants in Europe, *Rosaceae* (*Rubus*) 15: 33–316, The Committee for Mapping the Flora of Europe & Societas Biologica Fennica Vanamo, Helsinki.

Király G., Trávníček B. & Žíla V. (2013): Revision of *Rubus* ser. *Micantes* occurring in Hungary and re-evaluation of the neglected *Rubus balatonicus*. – Preslia 85: 505–526.

Žíla V. in Lepší P., Lepší M., Boublík K., Štech M. & Hans V. [eds] (2013): Červená kniha květeny jižní části Čech. – Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích.

Király G., Trávníček B. & Žíla V. (2014): A *Rubus* L. ser. *Micantes* Sudre magyarországi fajainak elterjedése és határozókulcsa [Distribution and identification key of *Rubus* L. ser. *Micantes* in Hungary]. – Kitaibelia 19: 56–68.

Király G., Trávníček B. & Žíla V. (2015): Taxonomic revision of *Rubus* ser. *Pallidi* in Hungary and adjacent regions. – Preslia 87: 303–318.

Király G., Trávníček B. & Žíla V. (2015): *Rubus gayeri* and *Rubus slavonicus*, two new species of *Rubus* ser. *Micantes* (*Rosaceae*) from Central and South-Eastern Europe. – Phytotaxa 195: 279–290.

Trávníček B., Lepší M., Lepší P. & Žíla V. (2018): Taxonomy of *Rubus* ser. *Radula* in the Czech Republic. – Preslia 90: 387–424.

Király G., Trávníček B. & Žíla V. (2019): Taxonomic revision of *Rubus* ser. *Sylvatici* in the Pannonian Basin and adjacent regions. – Preslia 91: 231–255.